

การเปลี่ยนแปลงและสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มคาราวานม้าต่าง ในประเทศไทย: กรณีศึกษา 3 รุ่น ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน*

Cultural changes and inheritance of pack-horse caravan in Thailand: The case study of passing down for three generations from Northern of Thailand and Dali in Yunnan

นิสรีน หวังตักวาดีน และ Caijun Lin

Nisareen Wangtakwadeen and Caijun Lin

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Mae Fah Luang University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nisareen@mfu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการสืบทอดและเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม และ 2) ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการสืบทอดและเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยคือ กลุ่มพ่อค้าคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน ประชากร 3 รุ่น ได้แก่ ปู่ย่า พ่อแม่ และลูก จำนวน 30 คน ได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) นำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมของพ่อค้าคาราวานม้าที่อาศัยอยู่ภาคเหนือตอนบน และเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน ปรากฏในด้านการศึกษา ด้านภาษา ด้านการแต่งงาน และด้านประเพณี
2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การศึกษา ภาษา การแต่งงาน และประเพณี อีกทั้งอัตลักษณ์แสดงออกให้เห็นวิถีชีวิต ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนด้าน

*ได้รับบทความ: 5 พฤศจิกายน 2564; แก้ไขบทความ: 29 เมษายน 2565; ตอบรับตีพิมพ์: 14 มิถุนายน 2565

Received: November 5, 2021; Revised: April 29, 2022; Accepted: June 14, 2022

การศึกษาระบบสามัญควบคู่กับความรู้ทางด้านศาสนาการใช้ภาษาการแต่งงาน ประเพณีล้วนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงและสืบทอด; พ่อค้าคาราวานม้า; ประชากร 3 รุ่น

Abstract

The objectives of this study are: 1) to learn the cultural inheritance and changes among the horse-caravan traders living in the upper north of Thailand and Dali city of China and 2) to find out the causes of the cultural inheritance and changes. This is a quantitative study. Data has been collected from horse caravan traders living in the north of Thailand as well as those in Dali, Yunnan. Thirty people from three-generations, grandparents, parents, and children have been chosen using purposive sampling method. The methodologies applied include in-depth interviews and focus-group discussions. Data collected are then processed in content analysis.

The findings are:

1. The cultural inheritance and changes are found in education, marriage, and traditions.
2. Causes of these are the uniqueness on way of living in all these three areas. They should be supported in academic course along with religion studies.

Keywords: Cultural inheritance and cultural changes; Horse-caravan traders; Three generations of people

1. บทนำ

สาธารณรัฐประชาชนจีนมีประชากรราว 1,400 ล้านคน นอกจากชาวจีนที่อาศัยอยู่ภายในประเทศแล้ว ยังมีชาวจีนโพ้นทะเลอาศัยอยู่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกอีกจำนวนมาก ประเทศไทยมีชาวไทยเชื้อสายจีนอยู่มากถึง 9.4 ล้านคน ที่อพยพมาจากทางภาคใต้ของจีน เรียกว่า “จีนทะเล” (Oversea Chinese) ส่วนที่อพยพมาจาก

ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน เรียกว่า “จีนบก” (Overland Chinese) (วิลเลียม สกินเนอร์, 1973, หน้า 25) คาราวานม้าเป็นการรวมตัวของกลุ่มคนที่อาศัยการใช้ม้าและล่อเป็นพาหนะสำหรับบรรทุกและขนส่ง ซึ่งเรียกว่า “ม้าต่าง” เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสัญจรแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคก่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้คนตามเส้นทางสายไหมในภาคตะวันตกของจีนรวมระยะ

ทางประมาณ 3,800 กว่ากิโลเมตร (กุเจี้ยนหวา, 2560, หน้า 28-32)

เวยซาน (Weishan) อำเภอที่ตั้งอยู่ในเมืองต้าหลี่ (Dali) มีความหลากหลายชนชาติพันธุ์อาศัยอยู่ได้แก่ ชาวไป๋ ชาวหยี่ และชาวหุย ตำบลยงเจี้ยน (Yongjian) และหลินซาง (Lincang) มีชาวหุยอาศัยอยู่และเป็นกลุ่มแรกๆ ที่เริ่มการเข้ามาตั้งเป็นพาหนะบรรทุกขนส่งสินค้าผลิตผลทางการเกษตรกับเมืองอื่นๆ ช่วงเริ่มต้น สินค้าที่นิยมแลกเปลี่ยนกันและกัน คือ ใบชา (หวางจวิน, 2564, หน้า 237-239)

ตามหลักฐานพงศาวดารจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นในยุคหลัง (Houhanshu) ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าอำเภอเวยซาน (Weishan) ได้มีการถวายนมม้าต้า-หลี่ (Dali) จำนวนหลายพันตัวให้กับทางสำนักพระราชวัง การค้าของกลุ่มคาราวานม้าริเริ่มช่วงราชวงศ์หมิงและชิง โดยใช้เส้นทางภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน เส้นทางจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจีนมุ่งสู่ประเทศเมียนมาร์ประกอบด้วย 3 เส้นทาง 1) เวยซาน (Weishan) - เกิงหม่า (Gengma) - ซางหยวน (Cangyuan) 2) เถิงชง (Tengchong) - มัญทะเลย์- ย่างกู่ และ 3) เถิงชง (Tengchong) - หลงหลิง (Longling) - หมางซือ (Mangshi) - ล่าเสี้ยว - ย่างกู่ (เหยาจี้เต๋อ, 2545, หน้า 45)

การอพยพเข้ามาตั้งรกรากในประเทศไทยของชาวไทยเชื้อสายจีนยูนนานแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ก่อนการล่มสลายของราชวงศ์ชิง (พ.ศ. 2462) เกิดเหตุการณ์กบฏตู้เหวินซิว (Du Wenxiu) ชาวหุยที่พ่ายแพ้สงคราม จึงหนีออกจาก

ยูนนานโดยแฝงตัวไปกับกลุ่มพ่อค้าคาราวานม้าเดินทางเข้าสู่ประเทศเมียนมาร์เพื่อเข้ามาค้าขายในภาคเหนือของประเทศไทย (จางหงหยิน, 2543, หน้า 6) ระยะที่ 2 ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงช่วงที่เกิดสงครามภายในของประเทศจีน ชาวหุยต้องช่วยรัฐบาลกลางในการต่อต้านญี่ปุ่นด้วยสถานการณ์ตามแนวชายแดนยูนนาน เมียนมาร์ ไทย และเวียดนาม ช่วงเวลาดังกล่าวมีความวุ่นวายจึงทำให้พ่อค้าคาราวานม้ากลุ่มหนึ่งลี้ภัยอยู่ในเมียนมาร์ จึงต้องปรับตัว สร้างฐานะทางด้านเศรษฐกิจใหม่ในเมียนมาร์จนกลายเป็นศูนย์รวมชุมชนของพ่อค้าชาวหุย และระยะที่ 3 การอพยพระหว่าง (พ.ศ. 2492-2499) หลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์ของมณฑลยูนนานได้ประกาศชัยชนะอย่างสันติ ชาวหุยที่อพยพออกมาครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นชาวหุยที่อยู่ตามเมืองต่างๆ ทางภาคตะวันตกของมณฑลยูนนานกลายเป็นชุมชนที่กระจายอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน จวบจนทุกวันนี้ (หวางหลิวหลาน, 2547, หน้า 337-358)

ชาวหุยเป็นกลุ่มชนชาติที่นับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่และมากที่สุดทั่วประเทศจีนในอดีตมณฑลยูนนานเป็นอีกมณฑลหนึ่งที่เชลยศึกเปอร์เซียไปประจำการอยู่ วัฒนธรรมอิสลามจึงมีบทบาทต่อชาวหุยในมณฑลยูนนานค่อนข้างมาก ช่วงราชวงศ์หมิง (พ.ศ. 1911-2187) เวยซานหนึ่งในอำเภอที่ชาวหุยอาศัยอยู่ คนส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม เป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจ ประกอบพิธีทางศาสนาผู้ขายมุสลิมไปประกอบศาสนกิจ ณ ศาสนสถาน (ละหมาด) ที่มีสียิดหรือสุเหร่า

จากที่เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มพ่อค้าคาราวานจากเมืองต้าหลี่ ยูนนาน เข้าสู่ประเทศเมียนมาร์และประเทศไทย พ่อค้าคาราวานมาตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามแนวชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงรายทางภาคเหนือตอนบน เป็นหมู่บ้านน้อยใหญ่จำนวน 13 หมู่บ้าน (หวางหลิวหลาน, 2547, หน้า 337-358)

สุพัตรา สุภาพ (2552) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมมีความเป็นพลวัต (Dynamic) ยืดหยุ่นได้จากการรวมกลุ่มของพ่อค้าคาราวานมา ส่วนใหญ่เกิดปัญหาจากความรู้ ความเข้าใจที่ไม่ตรงกันไม่ได้สร้างองค์ความรู้การเปลี่ยนแปลงสืบทอดที่ชัดเจน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดของแต่ละรุ่น (ชั่วอายุคน) จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง กระบวนการเรียนรู้การพัฒนาโดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการอยู่ร่วมกันภายใต้พหุสังคมอย่างสันติวิธี (พระมหามงคกานต์ จิตธมโม, คงสกลฤษฎ์ แพงทรัพย์ และพูนศักดิ์ กมล, 2562, หน้า 46-59)

มณฑลยูนนานเป็นเมืองที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย การที่จะพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมพื้นที่ตามแนวเขตชายแดนต้องให้ความสำคัญ (หวางเฮ่อหยิว, 2554, หน้า 10-15) ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน เป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ (อิสริยาดวงคำ และณภัคกัญญา ตรารุ่งเรือง, 2564, หน้า 85-98) จึงควรศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการสืบทอดและเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมเพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การอนุรักษ์

วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีลักษณะเฉพาะ

ลักษณะทางด้านการเมือง เศรษฐกิจของเมืองต้าหลี่ ยูนนานมีการปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ (เจษฎาพัญ ทองศรีนุช, 2560, หน้า 40-57) ส่วนทางภาคเหนือของประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ด้วยลักษณะการเมืองการปกครองที่แตกต่างกัน รวมทั้งปัจจุบันการคมนาคมมีความสะดวกมากขึ้น ช่องทางการสื่อสารมีความหลากหลาย ด้วยเหตุนี้คณะวิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาวิจัย เพื่อศึกษาการสืบทอดและเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของกลุ่มคาราวานมาต่างในประเทศไทย: กรณีศึกษา 3 รุ่นในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ ยูนนานที่ยังคงอัตลักษณ์ของตนเองได้ในปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสืบทอดและเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการสืบทอดและเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research: QR) โดยผู้วิจัยมีการเตรียมวิธีการดำเนินตามระเบียบวิธีวิทยาการวิจัย ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ กลุ่มพ่อค้าคาราวานม้าและลูกหลานของกลุ่มคาราวานม้า ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดเชียงราย และพ่อค้าคาราวานม้า ที่อาศัยอยู่ในเมือง

ต้าหลี่ (Dali) มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีนและผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 รุ่น ได้แก่ รุ่นปู่ย่า รุ่นพ่อแม่ และรุ่นลูกจำนวน 30 คนซึ่งการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus group)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นคำถามในการวิจัย จากนั้นจึงได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดเชียงราย พ่อค้าคาราวานม้า ที่อาศัยอยู่ในเมืองต้าหลี่ (Dali) มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus group)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการเก็บจากแบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อย โดยใช้วิธีการปรมาณ การตีความและนำเสนอข้อมูลผลการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Method) นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่ออธิบายการสืบทอดและเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม ปัจจัยและผลกระทบการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มคาราวานม้าต่าง: กรณีศึกษา 3 รุ่น ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนานที่ยังคง

อัตลักษณ์ของตนเองได้ในปัจจุบัน

4. สรุปผลการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงและสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มคาราวานม้าต่างในประเทศไทย: กรณีศึกษา 3 รุ่น ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน

1. ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพในการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการสืบทอดและเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม พบว่า การเปลี่ยนแปลงและสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มคาราวานม้าต่างในประเทศไทย: กรณีศึกษา 3 รุ่น ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน ปรากฏในด้านการศึกษา ด้านภาษา ด้านการแต่งงาน และด้านประเพณี สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรม ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภคของรัฐของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนานเป็นสาเหตุการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมเหมือนกัน ประเด็นเกี่ยวกับลักษณะทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนานเป็นสาเหตุการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมที่ต่างกัน ประเด็นเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนานเป็นสาเหตุการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมเหมือนกัน

2. ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ในการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยการสืบทอดทางด้าน

วัฒนธรรมของกลุ่มคาราวานม้าต่างทั้งในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนาน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ การศึกษา ภาษา การแต่งงานและประเพณี มีรายละเอียดดังนี้

ด้านการศึกษา เกี่ยวกับปัจจัยทางด้านการศึกษาลิทธิชนพื้นฐานโอกาสทางด้านสามัญที่ได้รับอยู่ในปัจจุบันของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนานทั้ง 3 รุ่น ต่างก็ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน เพราะโอกาสทางการศึกษาทางด้านสามัญของรัฐเข้าถึงอย่างทั่วถึง ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานโอกาสทางการศึกษาทางด้านศาสนาที่ได้รับอยู่ในปัจจุบันของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน รุ่นปู่ย่า รุ่นพ่อแม่ของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบน และเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน ต่างก็พอใจที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาทางด้านศาสนาที่ได้รับ รุ่นลูกของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน พอใจที่ได้รับโอกาสทางการศึกษา ทางด้านศาสนาที่ได้รับ ส่วนรุ่นลูกของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนให้ความสำคัญกับการศึกษาทางด้านสามัญมากกว่าศาสนา เกี่ยวกับการแนวทางการจัดการศึกษาทางด้านสามัญที่ได้รับอยู่ในปัจจุบันของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนาน รุ่นปู่ย่า รุ่นพ่อแม่ของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน ต่างก็พอใจที่ได้รับการจัดการศึกษาทางด้านศาสนาอย่างเป็นระบบ รุ่นลูกของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน เพราะพอใจที่ได้รับการ

จัดการศึกษาทางด้านศาสนาอย่างเป็นระบบ ส่วนรุ่นลูกของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนให้ความสำคัญกับการศึกษาทางด้านสามัญมากกว่าศาสนา เกี่ยวกับการอบรมปลูกฝังการเป็นพลเมืองที่ดีในการศึกษาทางด้านสามัญที่ได้รับอยู่ในปัจจุบันของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานทั้ง 3 รุ่น ต่างก็ได้รับการปลูกฝังการเป็นพลเมืองที่ดีในการศึกษาทางด้านสามัญและทางด้านศาสนา

ด้านภาษา เกี่ยวกับด้านการสื่อสารภายในครอบครัวในปัจจุบันของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานทั้ง 3 รุ่น ส่วนมากใช้ภาษาจีนยูนนาน และภาษาจีนยูนนานปนเปอร์เซียเพราะเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันในครอบครัวตั้งแต่อดีต เกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างเพื่อนในชุมชนของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานทั้ง 3 รุ่น ส่วนมากใช้ภาษาจีนยูนนาน และภาษาจีนยูนนานปนเปอร์เซีย การใช้ “ภาษาเปอร์เซีย” ของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานทั้ง 3 รุ่น จะใช้ภาษาเปอร์เซียในโอกาสที่ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนชาวหุยเท่านั้น ภาษาที่ใช้ นอกจากภาษาไทย ภาษาจีนยูนนาน ภาษาจีนปนภาษาเปอร์เซียของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนทั้ง 3 รุ่น นอกจากสามารถสื่อสารด้วยภาษาไทย ภาษาจีนยูนนาน ภาษาจีนปนภาษาเปอร์เซีย และยังสามารถใช้ภาษาของชาติพันธุ์ต่างๆ ด้วย ส่วนกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคอื่น รุ่นปู่ย่า และรุ่นพ่อแม่ สามารถสื่อสารผ่านภาษาจีนยูนนาน

ภาษาจีนปนภาษาเปอร์เซียแล้ว รุ่งลูกพูดเฉพาะ ภาษาจีนยูนนาน ภาษาจีนกลาง ฟังภาษาเปอร์เซีย ได้บ้าง

ด้านการแต่งงาน เกี่ยวกับช่วงอายุการ แต่งงานของลูกหลานคาราวานม้า รุ่งปู่ярุ่นพ่อแม่ ของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ ตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน ต่างก็มีความเห็นตรงกันว่า การสมรสควรเกิดขึ้นช่วงอายุ 16-18 ปี และอายุไม่ควรเกิน 25 ปี รุ่งลูกของกลุ่ม คาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในเมืองต้าหลี่มณฑล ยูนนาน เห็นด้วยกับการแต่งงานช่วงอายุดังกล่าว ส่วนรุ่งลูกของกลุ่มคาราวานม้าที่อาศัยอยู่ในภาค เหนือตอนบนมีความเห็นเกี่ยวกับช่วงอายุการ แต่งงานที่หลากหลาย บางคนเลือกที่จะอยู่คนเดียว เกี่ยวกับการเลือกคู่ครองของลูกหลานคาราวานม้า รุ่งปู่ярุ่นพ่อแม่ของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัย อยู่ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑล ยูนนาน คิดว่าลักษณะการเลือกคู่ครองคำนึงถึงทาง วัฒนธรรมมากกว่า และส่วนมากผ่านการแนะนำ จากรุ่งลูกของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ใน ภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน คิดว่าการเลือกคู่ครองนอกจากเป็นหน้าที่ของ ผู้ใหญ่ที่จะแนะนำคนที่นับถือศาสนาอิสลาม เหมือนกัน และยังมีช่องทางที่หลากหลาย รวมทั้ง การรู้จักผ่านโลกโซเชียล เกี่ยวกับการจัดพิธี แต่งงานของลูกหลานคาราวานม้า กลุ่มคาราวาน ม้าต่างที่อาศัยที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบน และเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานทั้ง 3 รุ่ง คิดว่า การจัดงานเลี้ยงของพิธีแต่งงานมีขนาดใหญ่ขึ้น ตามลักษณะของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ

ด้านประเพณี เกี่ยวกับพิธีกรรมหลังคลอด บุตรของลูกหลานคาราวานม้า กลุ่มคาราวานม้า ต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน รุ่งปู่ярุ่นพ่อแม่ของกลุ่มคาราวาน ม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนและเมือง ต้าหลี่ มณฑลยูนนาน คิดว่าหลังคลอดแล้วจะให้ อีหามหรือผู้ใหญ่ที่มีความรู้ตั้งชื่อภาษาอาหรับให้ กับทารกและมีการพลีสัตว์ รุ่งลูกของกลุ่มคาราวาน ม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนและเมือง ต้าหลี่มณฑลยูนนานหลังคลอดแล้วจะให้อีหาม หรือผู้ใหญ่ที่มีความรู้ตั้งชื่อภาษาอาหรับให้กับ ทารกและมีการพลีสัตว์ ตามพิธีกรรมการโกนผมไฟ ของวัฒนธรรมอิสลาม เกี่ยวกับการละหมาด ซึ่งเป็นศาสนกิจหลักของลูกหลานคาราวานม้า รุ่งปู่ярุ่นพ่อแม่ของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัย อยู่ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑล ยูนนานต่างมีความเห็นว่าการละหมาดเป็นศาสน กิจหลัก และควรปฏิบัติให้ครบ รุ่งลูกของกลุ่ม คาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบน และเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานต่างมีความเห็น ว่าการละหมาดเป็นศาสนกิจหลัก และควรปฏิบัติ ให้ครบ แต่ด้วยเงื่อนไขต่างๆ ส่วนน้อยที่จะปฏิบัติ ได้ครบเกี่ยวกับการถือศีลอด ซึ่งเป็นศาสนกิจสำคัญ ของลูกหลานคาราวานม้า รุ่งปู่ярุ่นพ่อแม่ของกลุ่มคาราวาน ม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนและเมือง ต้าหลี่ มณฑลยูนนาน ต่างมีความเห็นว่าการถือ ศีลอดเป็นศาสนกิจหลักและควรปฏิบัติให้ครบ รุ่งพ่อแม่ต่างมีความเห็นว่าการถือศีลอดเป็นศาสน กิจหลักและควรปฏิบัติให้ครบ ส่วนรุ่งลูกของกลุ่ม คาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบน

ของไทยและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานต่างมีความเห็นว่าการถือศีลอดเป็นศาสนกิจหลัก และควรปฏิบัติให้ครบ แต่ด้วยเงื่อนไขต่างๆ ส่วนน้อยที่จะปฏิบัติได้ครบ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงและสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มคาราวานม้าต่างในประเทศไทย: กรณีศึกษา 3 รุ่น ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนาน จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมของพ่อค้าคาราวานม้าที่อาศัยอยู่ภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนาน ปรากฏในด้านการศึกษาด้านภาษา ด้านการแต่งงานและด้านประเพณี ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ด้านการศึกษา การที่พ่อค้าคาราวานม้าทั้ง 3 รุ่นให้ความสำคัญต่อการศึกษทั้งทางการศึกษาในโรงเรียนไทย โรงเรียนจีนรวมทั้งความรู้ทางด้านศาสนา นอกจากการส่งเสริมและสนับสนุนของฝ่ายรัฐบาลแล้ว ยังเกิดจากการเห็นความสำคัญทางด้านการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของวิศรุต เลาะวิถี (2559, หน้า 7-20) ที่กล่าวไว้ว่า อิสลามให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทุกรูปแบบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งในระบบและนอกระบบ

ด้านภาษา พบว่าด้านการสื่อสารภายในครอบครัวในปัจจุบันของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานทั้ง 3 รุ่น ส่วนมากใช้ภาษาจีนยูนนาน และภาษาจีนยูนนานปนเปอร์เซีย โดยจะเห็นได้ว่าอิทธิพลของ

ภาษาจีนยูนนานและภาษาจีนยูนนานปนภาษาเปอร์เซีย มีอิทธิพลต่อพ่อค้าคาราวานม้ามาตั้งแต่อดีต ซึ่งสอดคล้องกับผลงานของหลังศตวรรษที่ 17 ด้วยเหตุผลทางด้านสังคมและการผลิตต่างๆ ทำให้ภาษาจีนกลายเป็นภาษาที่ชาวหุยใช้สื่อสารเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีภาษาเปอร์เซียและภาษาอาหรับที่ยังมีอิทธิพลต่อพวกเขา (ชาลีฮาว, 2552, หน้า 120-126)

ด้านการแต่งงาน ด้านช่วงอายุการแต่งงานของลูกหลานคาราวานม้า รุ่นปู่ย่ารุ่นพ่อแม่ของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน ต่างก็มีความเห็นตรงกันว่าการสมรสควรเกิดขึ้นช่วงอายุ 16-18 ปีและอายุไม่ควรเกิน 25 ปี ซึ่งช่วงอายุของการแต่งงานของกลุ่มคาราวานม้าต่าง โดยเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ ในการเลือกคู่ครองของรุ่นลูกในกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนาน มีความหลากหลายขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของหม่าหย่ายหยุน และหลิวถิง (2552, หน้า 135-139) สำหรับช่วงอายุการแต่งงานของชาวหุยในเมืองต้าหลี่ค่อนข้างจะเร็ว โดยปกติแล้วช่วงอายุการแต่งงานของหมู่บ้าน Huihuideng ผู้ชายอายุระหว่าง 17-20 ปี ขณะที่ผู้หญิงอายุระหว่าง 15-18 ปี นอกจากนั้นแล้วกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานทั้ง 3 รุ่น คิดว่าการจัดงานเลี้ยงของพิธีแต่งงานมีขนาดที่ใหญ่ขึ้นตามลักษณะของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา ฝ่ายชายจะต้องเตรียมเงินมากกว่า 50,000 บาท หลังจากเศรษฐกิจดีขึ้น ชาวบ้านที่

ฐานะดีมีการเลี้ยงมากถึง 100 โต๊ะ ผู้เข้าร่วมแสดงความยินดีเป็นพันคน ในการจัดงานแต่งงานแต่ละครั้งอาจต้องใช้เงินมากกว่าแสนบาท (ก๊วยหรง, 2552, หน้า 51-56)

ด้านประเพณี เกี่ยวกับพิธีกรรมหลังคลอดบุตรของลูกหลานคาราวานม้า กลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน ทั้ง 3 รุ่นของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน มีประเพณีหลังคลอดบุตรที่เหมือนกันกล่าวคือ หลังคลอดบุตรจะให้โอหม่อมหรือผู้ใหญ่ที่มีความรู้ ตั้งชื่อภาษาอาหรับให้กับทารก โดยปกติมุสลิมคนหนึ่งต้องมีถึงสามชื่อ ทั้งไทย จีน อาหรับ และถูกเรียกใช้ในต่างกิจกรรมต่างวาระ (สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2550, หน้า 24-58) และมีการโกนผมไฟตามวัฒนธรรมอิสลาม มีการเชือดสัตว์ (อาเก๊ะฮ์) เพื่อขอบคุณพระเจ้า และเพื่อต้องการให้พระเจ้าปกป้องดูแล สัตว์ที่นำมาเชือดจะเป็นแพะหรือแกะ หลังเสร็จพิธีก็จะนำไปแจกแก่ญาติ พี่น้องและบริจาคแก่คนยากไร้ (อานนท์ อุ่นธง, 2560, หน้า 12-21) ด้านการละหมาดและการถือศีลอด ซึ่งเป็นศาสนกิจสำคัญของลูกหลานคาราวานม้า รุ่นปู่ย่า รุ่นพ่อแม่ของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน ต่างมีความเห็นว่าการถือศีลอดเป็นศาสนกิจหลัก และควรปฏิบัติให้ครบ ส่วนรุ่นลูกของกลุ่มคาราวานม้าต่างที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือตอนบนของไทยและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานต่างมีความ

เห็นว่าการถือศีลอดเป็นศาสนกิจหลัก และควรปฏิบัติให้ครบ แต่ด้วยเงื่อนไขต่างๆ ส่วนน้อยที่จะปฏิบัติได้ครบ พนักงานรัฐบางส่วน นักเรียนนักศึกษาที่กำลังเรียนหนังสือ เพราะเวลาในการทำงานและเรียนค่อนข้างรีบเร่ง จึงทำให้มีเวลาในการปฏิบัติศาสนกิจลดน้อยลง (หวางเหยียนหมิง, 2553, หน้า 66-70)

สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรม ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภคของรัฐของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนานเป็นสาเหตุการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมเหมือนกัน สาธารณูปโภคพื้นฐานสามารถช่วยให้เงื่อนไขต่างๆ ในการใช้ชีวิตของชาวบ้านดีขึ้น ลดต้นทุนในการผลิตขณะเดียวกันยังช่วยยกระดับการศึกษาของพวกเขา ทำให้พวกเขามีโอกาสในการเรียนรู้เทคนิคใหม่ๆ (หวางเจ้าเฟิง, 2547, หน้า 81-83) ประเด็นเกี่ยวกับลักษณะทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่ มณฑลยูนนาน เป็นสาเหตุการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมที่ต่างกัน การพัฒนาของทางด้านเศรษฐกิจคือสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติมีการเปลี่ยนแปลง ประเด็นเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานเป็นสาเหตุการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมเหมือนกัน ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของชาวหุย และเป็นสิ่งที่คอยเติม

เต็มพวกเขาในด้านจิตวิญญาณ การติดต่อที่มีความถี่มากขึ้น ทำให้พวกเขามีการยอมรับวัฒนธรรมที่มาจากภายนอกมากขึ้น จนกลายเป็นสาเหตุที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (หวางเหยียนหมิง, 2553, หน้า 66-70)

6. ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดวัฒนธรรมของกลุ่มคาราวานม้าต่างในประเทศไทย: กรณีศึกษา 3 รุ่น ในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนาน ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมของพ่อค้าคาราวานม้าที่อาศัยอยู่ภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนาน สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรม รวมทั้งผลกระทบของคาราวานม้าต่างๆ ที่ยังคงอัตลักษณ์ของตนเองได้ในปัจจุบัน โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาาระบบสามัญควบคู่กับความรู้ทางด้านศาสนา เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติ

1.2 ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการ

ใช้ภาษาของกลุ่มชนชาติต่างๆ ต่อการอนุรักษ์ภาษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติ

1.3 ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการแต่งงานภายในกลุ่มชนชาติของกลุ่มชนชาติต่างๆ เป็นการส่งเสริมการแต่งงานที่มั่นคงของกลุ่มชนชาติ

1.4 ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนประเพณีของกลุ่มชนชาติต่างๆ ในการอนุรักษ์ประเพณีที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติ

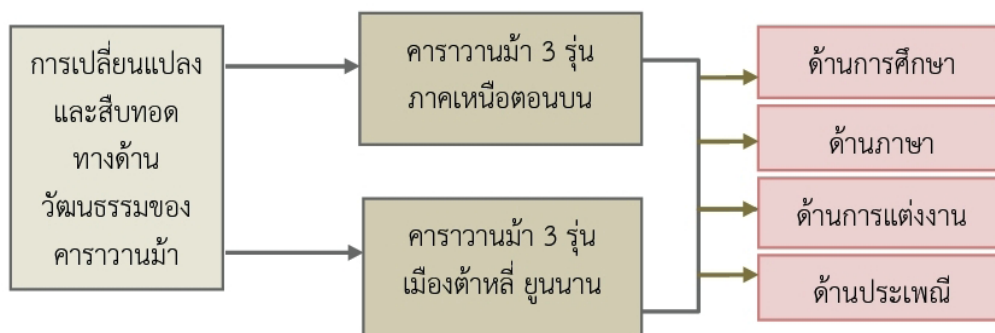
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย

2.2 ควรศึกษาแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มคาราวานม้าในภาคเหนือตอนบนและเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานทั้ง 3 รุ่น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการเปลี่ยนแปลงและสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมของคาราวานม้าของคาราวานม้า 3 รุ่น ภาคเหนือตอนบนและคาราวานม้า 3 รุ่นเมืองต้าหลี่มณฑลยูนนานได้ทราบเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสืบทอดและปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมของคาราวานม้าของทั้ง 2 พื้นที่ ประกอบด้วย ด้านการศึกษา ด้านภาษาด้านการแต่งงาน ด้านประเพณี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กู่เจียนหา. (2560). ตงเหลียนฮวาชุมชนที่มีชื่อเสียงที่การรวานม้า “เดิน” ออกไปในอดีต. *วารสารจดหมายเหตุยูนนาน*, 2560(12), 28-32.
- ก๊วยหรง. (2552). การเปลี่ยนแปลงทางด้านการแต่งงานของชาวหุยกรณีศึกษาชุมชนน้ำกู่ยูนนาน. *วารสารการอภิปรายเชิงวิชาการสหพันธ์สังคมศาสตร์แห่งยูนนาน*, 2552(5), 51-56.
- จางหงหยิน. (2543). สาเหตุการอพยพเข้าสู่เมียนมาร์ไทยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชาวยูนนาน. (วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาประวัติศาสตร์). จีน: มหาวิทยาลัยยูนนานนอร์มอล.
- เจษฎาพัญ ทองศรีนุช. (2560). สืบทอดวัฒนธรรมนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนในมุมมองเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ. *วารสารสหวิทยาการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 14(1), 40-57.
- ชาลีฮวา. (2552). ลักษณะเด่นของการผสมผสานทางด้านภาษาของชาวหุย และกระบวนการที่กลายเป็นอื่น. *วารสารชาวหุยศึกษา*, 75(3), 120-126.
- พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม, คงสฤกษ์ แพ่งทรัพย์ และพูนศักดิ์ กมล. (2562). การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรมในประเทศไทย กรณีศึกษา สังคมพหุวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*, 6(2), 46-59.
- วิลเลียม สกินเนอร์. (2529). *สังคมชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์* (พรณี ฉัตรพลรักษ์ มูนิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วิศรุต เลาะวิถี. (2559). การเรียนรู้ในมิติของอิสลาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยรังสิต*, 12(21), 7-20.

- สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2550). การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมยูนนานในภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 19(2), 24-58.
- สุพัตรา สุภาพ. (2522). *สังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- หม่าห่ายหยุน และหลิวถิง. (2552). การปรับตัวของกฎหมายครอบครัวและการสมรสชาวหุย กรณีศึกษา: หมู่บ้านหุยฮุยเต็งเวชานยูนนาน. *วารสารชาวหุยศึกษา สถาบันสังคมศาสตร์หนิงเซี่ย*, 135-139.
- หวงเฮ่อหยิว. (2554). วิเคราะห์การอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาของชาติพันธุ์เมี่ยน มณฑลยูนนาน. *วารสารวิทยาลัยหนงเหอ*, 10(6), 10-15.
- หวางจวิน. (2564). การเผยแพร่ทางด้านวัฒนธรรมตามเส้นทางม้าต่างชาโบราณ. *วารสารทางการข่าว*, 2564(12.17), 237-239.
- หวางหลิวหลาน. (2547). การย้ายถิ่นข้ามชาติและการสร้างชุมชนของชาวจีนยูนนานในภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารเอเชียและแอฟริกาศึกษา*, 337-358.
- หวางเหยียนหมิง. (2553). การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของชาวหุยทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัย Northwest University*, 47(1), 66-70.
- หวางเจ้าเฟิง. (2547). การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มชนชาติทางภาคตะวันตก. *วารสารทฤษฎีงานชู*, 162(2), 81- 83.
- เหยาจีเต๋อ. (2545). *คาราวานชาวหุยและเครือข่ายเส้นทางตะวันตกเฉียงใต้ กรณีศึกษามุสลิมเชื้อสายจีนยูนนานในภาคเหนือของไทย*. (วิทยานิพนธ์ดุซงกีนิพนธ์ชาติพันธุ์ศึกษา). จีน: มหาวิทยาลัยยูนนาน.
- อิสริยา ดวงคำ และณภัคภัฏญา ตรารุ่งเรือง. (2564). ชาวจีนยูนนานหมู่บ้านห้วยผึ้งดอยแม่สลอง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*, 16(1), 85-98.
- อานนท์ อุ่นธง. (2560). ประชญาประเพณีของศาสนาอิสลามที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย. *วารสารพุทธมคค์*, 2(2), 12-21.